

Některé poznámky k přílohám zaslaným dne 20. 10. 1999 s pozvánkou na jednání vládní komise [1999]

1) ad: Zásady nového zákona, odd. 1 (aj.)

Cituje se z Listiny (příloha č. 1), že „stát se nesmí vázat na výlučnou ideologii ani na náboženské vyznání“, ale necituje se už, že „stát je založen na demokratických hodnotách“ (v příloze to ovšem je). Pak ovšem je třeba objasnit, proč demokratičnost sama není ani „výlučnou ideologií“, ani „náboženským vyznáním“ (případně vírou v demokratické principy nebo zásady apod.) [V bodu 3 najdeme formulaci, že narušením konfesní neutrality se stát ještě nestává „hodnotově neutrálním“ – také to je třeba objasnit, nestačí to jen deklarovat.] V bodu 7 se pak mluví o způsobu, jímž stát „jednorázově a mimo zákon neopakovatelně vyjádří uznání církvím historicky působícím na jeho území“ (příčemž se později ukáže, že období historického působení je redukováno na necelé desetiletí – viz registrace z r. 1991).

Má poznámka:

Demokratičnost a demokracie, jak jí dnes rozumíme, není ničím samozřejmým ani „přirozeným“, nýbrž má své dějinné počátky a svůj vývoj, a to jak po myšlenkové, tak po prakticko politické stránce. V obojím směru jde o navazování na trojí zdroj, který je představován vždy jednou tradicí, která se vyskytla a prosazovala proti současným tradicím jiným, a to jednak ve starém Řecku, dále ve starém Izraeli (tam asi o něco dříve, ale je to méně známo) a konečně v demokratickém období starého Říma. Renaissance demokratických principů je v období přechodu z konce středověku k začátku novověku rovněž poznamenána reformací, tj. křesťanstvím, které samo navazuje jak na tradice židovské, tak na tradice řecké a římské. Jestliže stojí náš stát na demokratických principech, znamená to jednak, že se k této minulosti selektivně hlásí a že uvedené tradice nemůže na základě jakési „neutrality“ posuzovat stejně jako kterékoli tradice jiné, ať už sebestarší a seberošířenější v jiných částech světa, anebo naopak docela nové, dnes se šířící. Co z toho vyplývá?

V oddíle 4 se praví, že „pro účely zákona je nezbytné vymezení některých pojmů“. O tom zajisté nemohou být pochybnosti, ale nejde jen o zmíněné dva pojmy „CNS“ a „věřící“ (resp. osoba hlásící se k církvi). A nejde také jen o potřebu „pro účely zákona“, protože jde také o pojetí vztahu mezi právy jako svobodami a právy jako nároky (což v Zásadách zcela chybí).

Rovností je tu třeba rozumět rovnost ve svobodách, ale ne rovnost v nárocích. Stát může v některých ohledech dávat přednost některým CNS podle toho, jak se shodují nebo naopak neshodují jednak s tradičními kulturními hodnotami dané společnosti, jednak s jejími aktuálními kulturními cíli. Aby to neznamenalo a ani nemohlo být vykládáno jako ideologická nebo konfesní „vázanost“ státu (ve smyslu Listiny), je třeba vymezit rozdíl mezi „hodnotovou orientací“ společnosti (a tím státu) na jedné straně a ideologičností či konfesností na straně druhé. A protože tento rozdíl nemá a ani nemůže mít charakter právní, nemůže být v konkrétních případech jen právně (soudně) zjišťován a rozhodování je třeba svěřovat kompetentním expertům (znalcům) resp. znaleckým grémiím. Měl by to být úkol svěřovaný teologickým (eventuelně – v jistých případech – také filosofickým fakultám, např.

jejich katedrám filosofie nebo religionistiky, apod.). (Už jsem měl možnost upozornit na to, že jednostranné a přehnané zdůrazňování neutrality či dokonce inercie státu ve věcech náboženství, víry, osobního přesvědčení i kolektivní kulturní zaměřenosti by logicky muselo posléze vést k zrušení státních teologických fakult, tj. jejich vyčlenění z rámce státních univerzit a proměnu na „soukromé“ vysoké církevní školy – pouhý odkaz na minulost a tradice nemůže stačit.)

2) ad: oddíl 2 (a další, zejména 6, 10 a další): dva stupně registrace, zvláště druhý

+ ad: oddíl 12 (aj.)

Také pro CNS druhého stupně je nutno oddělit práva od nároků. Tak např. pokud by pracovněprávní vztahy měly být výhradně vnitřní záležitostí CNS, musí být výhradní vnitřní záležitostí také financování a nemůže tedy vznikat žádný nárok na státní příspěvek. Státní (tj. všeobecně občanský, na daních založený) příspěvek naopak může být udělován jen na základě zvláštního posouzení potřeby, účelnosti atd. z hlediska společnosti. To je další důvod pro nezbytnost vymezení státního (společenského) zájmu na podpoře té či oné CNS – např. zda je v souladu s demokratickými principy, vůči nimž stát není a nesmí být neutrální, zda je podporuje nebo naopak nepodporuje či narušuje apod. Podobně tomu je v otázce „evropského“ nebo ne-evropského (či proti-evropského) zaměření té které CNS, ale ostatně vůbec pokud jde o morální zásady nebo kulturní zaměření atd. , týkající se svým dopadem celku společnosti. Stát (společnost) musí mít také zájem na kulturní a vzdělanecké úrovni „osob vykonávajících duchovenskou činnost“, takže i v případě, kdy uzná za vhodné se na financování duchovních podílet svým příspěvkem, měl by rozlišovat jeho výši např. podle výše dosaženého vzdělání, ale také podle práce pro společnost (podle zásady, že žádná církev tu není, „aby byla“, ale aby viditelně a hmatatelně sloužila jiným, nejenom sobě a svým členům). To je poměrně snadné v případech, o nichž se třeba zmiňuje oddíl 6 (působení ve školství, v charitativní péči, zvláště pak v sociální a zdravotní péči, v armádě nebo ve vězeňství), ale vedle těchto tradičních sfér je třeba sledovat a zvláštními cenami, prémie nebo jinými způsoby oceňovat a odměňovat všechny pro společnost cenné a potřebné aktivity, zejména v těch případech, kdy jsou jinak zanedbávány nebo dokonce z jiných zdrojů (až dosud nebo vůbec) nezastupitelné. Pro to vše je ovšem nutno vyjasnit řadu zásadních věcí ještě jinak než zákonem a přizvat k trvalé (ať už interní nebo externí) spolupráci experty; to nemůže být pouze záležitostí státních úředníků.

3) ad: oddíl 10

Ve vymezení individuálních práv nesmí chybět právo svobodně vystoupit z CNS a přestoupit jinam (event. změnit náboženství nebo víru) nebo zůstat bez příslušnosti („bez náboženského vyznání“) – obojí je ovšem v Listině (tam jsou nicméně i jiné věci, které se rovněž opakují).

Zatím své připomínky končím; jistě bude příležitost ještě později k dalším.

V Písku, 31. 10. 1999

Dr. Ladislav Hejdánek

(podpis)